

ज्ञपन्ती च मातृतुल्याः प्रकीर्तिताः ॥ DĀJABH. im ÇKDr. स्तनदात्री गर्भ-
धात्री भक्तदात्री गुरुप्रिया । ऋषिष्टेदेवपत्नी च पितुः पत्नी च कन्यका ॥
सर्गज्ञा या भगिनी पुत्रपत्नी प्रियाप्रसूः । मातृमाता पितृमाता सोदरस्य
प्रिया तथा ॥ मातुः पितृश्च भगिनी मातृलानी तथैव च । जनानां वेदविहि-
ता मातरः षोडश स्मृताः ॥ BRAHMAVAIV. P. गणपतिखण्डे कार्तिकेयसंवादे
१५ अध्यायः) im ÇKDr. — k) mit मातर redet man in vertraulicher
Sprache auch nicht verwandte ältere Frauen an; so Spr. 630. VID. 187.
VET. in LA. 9, 3. KĀURAP. 96 in Journ. asiat. IVes. XI, 485. मातरित्येव
शब्देन यां च संभाषते (संभाष्यते gedr.) नरः । सा मातृतुल्या सत्येन धर्मः
सात्नी सतामपि ॥ BRAHMAVAIV. P., BRAHMAKH. 10 im ÇKDr. — Die Lexi-
cographen kennen noch folgende Bedeutungen: विभूति ÇABDAR., रेवती
AĠAJAP., श्रावुकर्णी, रुद्रवारुणी, मन्वाश्रावणी, जटामासी (lauter Pflan-
zennamen) RĀĠAN. im ÇKDr. Die Bed. a female of the Brahman tribe,
or the wife of a Brahman bei WILSON beruht auf Missverständnis von
ब्राह्मण्यादि (wofür ब्रह्मण्यादि zu lesen ist) in MED.; für die Bed. space,
ether ebend. wird keine Autorität angeführt; sie wird aber von den
Etymologen zur Erklärung von मातरिश्चन angenommen. — Vgl. शत्रि^०,
उप^०, गन्ध^०, गो^०, जगन्मातर, त्रि^०, नाग^०, पृष्णि^०, भद्र^०, भाग^०, भूत^०,
मातृक^०, मातृ^०, मुक्ता^०, रङ्ग^०, वि^०, वेद^०.

2. मातर (wie oben) nom. ag. 1) Messer d. i. metitor: चन्द्रे माता
zur Erkl. von चन्द्रमाम् Nir. 11, 5. स माता पूर्व्यं पदम् der da durchmisst
RV. 3, 81, 4; vgl. 10. Hierher zieht ŚĀ. auch अस्व्येडं मातुः सर्वेषु सद्यो
महः पितुं पपिवान् RV. 1, 61, 7 so v. a. das welterschaffende (erhaltende)
Opfer. BENFEY übersetzt Zimmerer; es kann aber wohl von Vṛtra's
Mutter die Rede sein. Die Bed. Zimmermann hat wohl das Wort als
Bez. einer Mischlingskaste Verz. d. Oxf. H. 21, b, 26; vgl. u. भउ (es ist
wohl मातरं st. मातरं zu lesen oder माउवं mit der v. l.). — 2) = ज्ञा-
तर Kenner Verz. d. Oxf. H. 289, a, 28. — 3) N. pr. eines Autors (?)
BRĀHĀD. 6, 22 in Ind. St. 1, 105. Bei MÜLLER, SL. 219 stillschweigend in
मात्रिन् verändert. — Vgl. ज्ञा^०, धान्य^०, सु^०.

मातरपितरौ m. du. = मातरा पितरा (s. u. मातर) Vater und Mutter,
die Eltern P. 6, 3, 32. AK. 2, 6, 1, 37. H. 560.

मातरिपुरुष (म^०, loc. von 1. मातर, + पु^०) m. ein Mann der Mutter
gegenüber, ein feiger Prahler gaṇa पात्रेसमितादि zu P. 2, 1, 48 und पु-
क्तरोक्षादि zu 6, 2, 81. — Vgl. पितरिभ्रू.

मातरिश्च m. N. pr. verstümmelt aus मातरिश्चन् ÇĀNKH. ÇR. 16, 11, 26;
vgl. VĀLAKH. 4, 2.

मातरिश्चक adj. das Wort मातरिश्चन् enthaltend gaṇa गोषदादि zu
P. 5, 2, 62.

मातरिश्चन् (oxyl. nach UṆĀDIS. 1, 158) 1) m. a) N. eines göttlichen
Wesens, welches als Bote des Vivasvant den vorher verborgenen
Agni zu den Bhṛgu vom Himmel herabbringt, RV. 1, 93, 6. 31, 3. 60, 1.
71, 4. 141, 3. स ज्ञायमानः परमे व्योमन्याविरिग्मिर्भवन्मातरिश्चने 143, 2.
148, 1. 3, 2, 13. यदी भृगुः परि मातरिश्चा गुक्ता सत्तं क्व्यवाहं समीधे
5, 10, 9, 5. 6, 8, 4. 10, 46, 9. — b) Geheimname des Agni selbst RV. 4,
96, 4. 164, 46. (उच्यते) मातरिश्चा यदग्निमीत मातरिं 3, 29, 11. तं शुभम्-
ग्निवसे क्वामहे वैश्वानरं मातरिश्चानमुकथ्यम् 26, 2. 10, 88, 19. auch
wohl 85, 47. 109, 1. 114, 1. AV. 10, 8, 39. 40. — c) N. des Windes, spä-

ter die gewöhnliche, jedoch im RV. nicht mit Sicherheit zu belegende
Bedeutung. मातरिश्चा वायुर्मातरिश्चरिश्चसिति मातृर्षान्तितीति वा Nir.
7, 26. AK. 1, 1, 1, 57. H. 1107. HALĀJ. 1, 76. तुभ्यं वार्ताः पवतां मातरिश्चा
AV. 8, 1, 5. 10, 7, 2. 9, 26. प्राणमाहुर्मातरिश्चानं वार्तां ह प्राण उच्यते 11.
4, 15. 3, 13. यस्यां वार्तां मातरिश्चयेते 12, 1, 51. 19, 27, 4. VS. 11, 39. 1. 2.
TS. 1, 1, 1, 1. 4, 4, 12, 5. 5, 6, 8, 6. AIT. BR. 2, 38. मातरिश्चैव भूवा दन्तिण-
तो वार्तां TBR. 2, 3, 5. Z. f. d. K. d. M. 7, 269. KĀTH. 31, 2. KAUC. 98.
135. PRAÇNOP. 2, 11. KENOP. 21. MBH. 1, 4609. 4, 1982. 5, 7127. पुत्रवस
ऐलस्य संवादं मातरिश्चनः 12, 2750. 14, 228. R. 5, 3, 11. SUPR. 1, 254, 20.
2, 11, 17. MĀRK. P. 17, 25. 99, 3. KIR. 3, 36. DAÇAK. in BENF. Chr. 200, 12.
als Sohn Gaṛuḍa's gefasst MBH. 5, 3599. als Çiva ÇIV. — d) N. pr. eines
Rshi VĀLAKH. 4, 2. गोत्रा शिन्द्धीचे मातरिश्चने RV. 10, 48, 2. vielleicht
auch 105, 6. — 2) f. स्वसरि मातरिश्चरीः RV. 10, 120, 9. स्वसरि मात-
रिश्चरी v. l. des AV.

मातलि m. N. pr. von Indra's Wagenlenker AK. 1, 1, 1, 41. TRIK. 1,
1, 59. H. 176. HALĀJ. 1, 61. N. 19, 25. MBH. 3, 11904. 5, 3511. fgg. HARIV. 8872
(मातलिं सूतम् die neuere Ausg.). 13127. ÇĀK. 94, 20. KATHĀS. 9, 13. ँसा-
रथि Bein. Indra's RAGH. 3, 67.

मातली m. (nur im nom. sg. und zwar ohne Casuszeichen wie पृथी) N.
eines göttlichen Wesens in der Umgebung Jama's und der Väter: मा-
तली क्वयैर्पमे अङ्गिरोभिर्बृहस्पतिर्ब्रह्मभिर्विवधानः RV. 10, 14, 3. यन्मा-
तली रथक्रांतममृतं वेदे भेषजम् AV. 11, 6, 23. Zweifelhafte ob hiermit zu-
sammengehörig: माया हं जज्ञे मायायां मायायां मातली परि AV. 8, 9, 5.
Wegen der Betonung kann nicht मातलिन् als Thema angenommen
werden. — मातली f. bei WILSON in der 2ten Aufl. Druckfehler für
माताली.

मातलीय adj. Mātali betreffend: उपाख्यान MBH. 1, 331; vgl. 5,
Adhj. 96 — 104.

मातवचस m. patron. von मतवचस ँच. ÇR. 12, 11.

माता f. = 1. मातर Mutter: विश्वेश्वरी विश्वमाता चण्डिका प्रणामा
म्यकम् DURGĀSTAYA in ÇIVARAH. ÇKDr. — Vgl. काक^०.

मातापितर (मा^०, nom. von 1. मातर, + पि^०) m. du. रौ Mutter und
Vater, die Eltern Sch. zu P. 6, 3, 25. 32. VOP. 6, 5. AK. 2, 6, 1, 37. H. 560
KĀTH. ÇR. 15, 4, 16. ÇĀNKH. GRHJ. 1, 25. ँच. GRHJ. 1, 15, 8. M. 3, 157. 4,
180. 5, 62. 9, 133. 171. 174. 197. VISHṆU in DĀJABH. 272, 49. Spr. 2408.
R. 2, 111, 9. DAÇ. 1, 31. KATHĀS. 56, 140. 187. मातापितृसकृन्नाणि Spr.
4709. SĀNKHJAK. 39.

मातापुत्र (मा^०+पुत्र) m. du. Mutter und Sohn P. 6, 3, 25, Sch. R. 1, 47, 10.

1. मातामह (माता, nom. von 1. मातर, + 2. मह) m. mütterlicher
Grossvater P. 4, 2, 36, VĀrtt. 2. AK. 2, 6, 1, 33. H. 557. M. 3, 148. 9, 132.
136. R. 2, 67, 6. 107, 3. 6, 11, 9. VIKR. 101. KATHĀS. 42, 84. 67, 51. MĀRK.
P. 30, 21. RĀĠA-TAR. 4, 8. PAÑĀR. 1, 9, 24. ँक्ती f. mütterliche Gross-
mutter P. 4, 2, 36, VĀrtt. 3. gaṇa गौर्यादि zu P. 4, 1, 41. M. 9, 193. RĀĠA-
TAR. 5, 289. ँक्ती du. die Grosseltern mütterlicher Seite PĀN. GRHJ. 3,
10. pl. der Vater, Grossvater und die Ahnen der Mutter H. 559. JĀĠ. 1,
228. KĀRMA-P. in ÇUDDHIT. ÇKDr. ँश्राद्ध Verz. d. Oxf. H. 284, a, 6 v. u.
— Vgl. प्र^०.

2. मातामह (vom vorherg.) adj. f. ई zum Vater der Mutter in Bezie-